

ד"ר קוטק סקר במאמרו המאלף אחדים מהביאורים וההסברים למאמר המשנה — „טוב שברופאים לגיהנם“.

כפי שכבר ציין המחבר בראשית מאמרו הרי קביעה זו של חז"ל יוצאת דופן היא, שהרי ידוע היחס החיובי מצד ההלכה לרפואה. מקצוע הרפואה נחשב כמצוה והעוסק בה משובח, ועל כן אין תימה בדבר, שנעשו נסיונות כה רבים ע"י טובי המפרשים להסביר קביעה זו בדרך שתתאים לגישה העקרונית החיובית לרופא ולרפואה.

קשה להקיף את כל הפירושים וההסברים שנאמרו על מאמר המשנה הנ"ל במשך הדורות, אך כדי להרחיב מעט את היריעה ברצוני להוסיף ביאורים אחדים על אלו שמנה ד"ר קוטק במאמרו הנוכחי.

א. הרמב"ן, בתורת האדם, סוף שער הסכנה, כותב:

„וזה שאמרו טוב שברופאים וכו' לגנות דרכן של רופאים בפשיעות וזדונות שלהם נאמר, אבל לא שיהא חשש איסור בדבר, כדרך שאמרו שם נמי טוב שבטבחים וכו' — הא אילו נהג עצמו כשורה, כל שכן שהוסיף זכות לעצמו, שאומגותו אומנות ליסטים ולא למד ממעשיהם“.

ב. בתפארת ישראל (על המשנה בקידושין, פ"ד אות ע"ז):

„גראה לי, דאין מאמר זה גנאי לרופא רק שבח הרופא המומחה, ועל פי זה נבין היטב שבח הרופא ממאמר זה, דמדלא קאמר „כשר“ שברופאים כבסיפא בטבחים, שמא מינה שהטוב הזה אין כוונתו כשר, רק מי שתושב עצמו שהוא מומחה היותר טוב שברופאים הוא מעותד לגיהנם, דבגאוותו זו סומך על ידיעתו בספק ואינו מתייעץ עם חבריו, כראוי, למי אשר בפיו ובקולמוסו מונח חיים או מוות, וגם ברוב גאונו אינו מסתפק שמא יטעהו דמיונו, ואינו חושש לעיין היטב בספרי הרפואות קודם שיתן להחולה סמי רפואה... וראה שלא אמר התנא שהוא רשע, או יבוא לגיהנם, רק אמר „לגהינם“, ר"ל יש לו הכנה שיוכלו לבוא על ידה לגהינם, אבל כל עוד יותר שיהיו לו הכנות לגיהנם — כל עוד יגדל שכרו ושבחו כשיכבוש הכנותיו“.

ויש להעיר שעקרי רעיונותיו אלו של התפארת ישראל נכתבו כבר ע"י המהרש"א, שצוטט במאמרו של ד"ר קוטק.

ג. אאמו"ר בספרו „תורת הטור“, אות קע"ד, ביאר מאמר זה על פי הטור ביו"ד סימן של"ו, שכתב בחיוב הרופא לרפאות, ואם לא נתעסק בה כלל הרי זה שופך דמים ובן גהינם הוא בודאי, ופירש הבית יוסף: „אם לא נתעסק בה כלל במקום שאין גדול ממנו“.

ומכאן באור המאמר במשנה הוא, שטוב שברופאים אשר איננו מתעסק ברפואה — הוא לגהינם (כפי שהדגיש הטור), אבל רופא שעוסק במקצועו לטובת הנזקקים לעזרתו בודאי מצוה היא.

ד. הרב ב. ישר בספרו „ברורים“, עמ' 6—45 מבאר :

„בתקופת אבא שאול אחרי מרד בריכוכבא התגברה הנצרות בעם... ומאיוזה סיבה הוכרח אבא שאול להגיד דבריו בלשון סתר ולקרוא לנוצרים רופאים, כי רובם התעסקו ברפואות כמו יעקב איש כפר סכניא ויעקב מינאה, עי' ע"ז י"ז, א ותוספתא צוקרמנדל, חולין ב' 22, ולכן אמר טוב שברופאים — נוצרים — לגהינם“.

ה. גם הרופא הטוב ביותר עלול להגיע לגיהנם אם יתירשל אי פעם בתפקידו, דהיינו גם אם כל ימיו עסק בנאמנות ברפואת החולים והגיע להישגים מרשימים, למרות זאת אם התירשל פעם אחת בתפקידו, יען שהוא מופקד על חיי אנוש — עלול הוא להגיע לגהינם (בשם ר' שמעון שקופ).

ו. הטוב שברופאים, ומי שמתייחס לתפקידו הרפואי במלוא הרצינות, נוחל גיהנם בחייו, מכיון שבעבודתו המסורה והאחראית הוא סובל יסורי גוף ונפש בהשתתפותו בצערם של החולים ובהשתדלותו להשיג את הטיפול הטוב ביותר לחולים שתחת השגחתו (מפי השמועה).

ז. על דרך החדוד יש המבארים מאמר זה כך: „טוב“ בגימטריא י"ז (17). בתוך תפילת שמונה עשרה מצויה גם ברכת „רפאנו“. רופא אשר איננו בוטח בקב"ה, וסבור שהרפואה היא בזכותו ומכוחו האישי בלבד ועל כן מתפלל רק י"ז (טו"ב) ברכות ומשמיט את ברכת „רפאנו“ — הוא מעותד לגיהנם.

ח. חדוד אחר הוא משחק המילים „רופאים — רפאים“ — ומכאן הסמיכות בין רופאים לגהינם, שהוא משכנם של הרפאים (ראה, Friedenwald, The Jews And Medicine, p. 12).

ט. הרב יעקובוביץ, בספרו „הרפואה והיהדות“, ירושלים תשכ"ו, עמ' 249—252, מביא פירושים רבים על מאמר זה, ובין השאר מציין את דברי גלינוס, שההבדל היחיד בין שודדים ורופאים הוא, כי פשעיהם של הראשונים מתחוללים בהרים ואילו של האחרונים — ברומא גופה. כמו כן היה קיים פתגם לטיני זהה למשנתנו: „Optimus inter medicas ad gehennam“

ולבסוף מציין המחבר הנ"ל את דבריו של האברבנאל בפירושו לבראשית, מ"א, (בהתחלה), בשם חכמים קודמים: „הרופא הסכל — חברו של מלאך המות“.

זאגב, ביחס למילה „גהינם“ — המקור והניקוד, ראה בספרו של י. קוטשר, „מילים ותולדותיהן“, עמ' 7—66, ובמקורות שציין שם.

א. ש.